

OIKEUS AMMATILLISEEN KUNTOUTUKSEEN LAAJENEE – JÄLLEEN

PÄÄKIRJOITUS

VEIJO NOTKOLA

Sattui käsiini Kelan tiedote joulukuulta 2003. Siinä todettiin, että oikeus ammatilliseen kuntoutukseen laajenee ja kuntoutus varhaistuu 1.1.2004 alkaen. Tiedotteen mukaan uudistuksen tavoitteena on myöhentää ja ehkäistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Uudistus lisäisi työeläkelaitosten vastuuta työelämässä olevien ammatillisesta kuntoutuksesta, mutta myös Kelan tehtävät ammatillisessa kuntoutuksessa lisääntyisivät. Utta oli, että ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuudet tulisi aina selvittää, jos henkilöä uhkaa lähivuosina työkyvyttömyys. Tuolloin kyse oli uudistetusta kuntoutuslainsäädännöstä.

Kuntoutuskentän näkökulmasta oli alusta alkaen selvää, että laki toimisi tasan tarkkaan toisin päin. Kuntoutus ei varhenisi, vaan Kelan kuntoutukseen pääsy tulisi vaikeutumaan. Lain tulkinta oli, että jos työkyvyttömyyden uhkaa ei ole olemassa, ammatilliseen kuntoutukseen ei pääse. Aihe oli eräänlainen tabu useita vuosia. Kysymys kuuluu: kenen etuja ajoi se, että lain vaikutuksia ei lähdetty alusta alkaen arvioimaan? Lain annettiin jyllätä vuosikausia ennen kuin päättäjille tuli riittävän selväksi, mitä todellisuudessa tapahtui. Työkykyä ylläpitävä ja parantava valmennus (TYK) romahti ja yleensäkin ammatillisen kuntoutukseen pääsy vaikeutui. Joku voisi jopa sanoa, että köyhien ja kipeiden pääsy kuntoutukseen estettiin. Miksi? Asia kaipaisi kunnon tutkimusta tuekseen. Aihe on sikäli hyvä, että lain tavoitteet on selkeästi esitetty. Nyt tarvittaisiin selvitystä siitä, mitä todellisuudessa tapahtui ja ehkä myös siitä, mikä lain tavoitteeksi asetettiin.

Samaisen tiedotteen mukaan työterveyshuolto oli avainasemassa työelämässä olevien ohjaamisessa kuntoutukseen. Tiedotteessa todettiin, että heidät ohjattaisiin pääosin työeläkekuntoutukseen. Mainittakoon, että vuodesta 2003 työterveyshuollossa toimivien lääkäreiden joukko lienee kolminkertaistunut tähän päivään verrattuna. Ehkä jonkun tavoite olikin ehkäistä kuntoutusta ja siirtää painopistettä kuntoutuksesta työterveyshuoltoon?

Jos työntekijä ei täytä työeläkekuntoutuksen edellytyksiä, oikea kuntoutuksen järjestäjä voi olla Kela tai työvoimatoimisto, Kelan tiedotteessa vuodelta 2003 sanottiin. Työkyvyttömyyden uhkasta tuli siis edellytys kuntoutukseen pääsulle. Jos edellytys ei täyttynyt, ehdotettiin että kokeilepa Kelaa tai työvoimatoimistoa. Tässä vaiheessa äänenpainot vahvistuivat ja joku päätti, että ehdothan pitää olla samat kaikille eli jos et pääse työeläkekuntoutukseen, miksi pääsisit Kelankaan kuntoutukseen? Lopulta työvoimatoimisto otti hoitaakseen työtönparan asiat, mutta tovi siihen vierähti aikaa. Kaikesta paistaa se,

että tavoitteena ei ollut nopea pääsy kuntoutukseen. Tavoite oli, että kaikki näyttäisi olevan kunnossa järjestelmien näkökulmasta. Kyse lienee ollut ”lokerokuntoutuksesta”. Kaikki on hyvin kun ihminen on jonkin aikaa yhdessä lokerossa ja sitten taas seuraavassa.

Tiedotteen mukaan Kelan vastuulla olivat ensisijaisesti nuoret ja muut henkilöt, joiden yhteys työelämään on vähäinen. Tämäkin kohta kaivannee lisäselvityksiä. Miten laki tosiasiallisesti edisti tämän kohde-ryhmän kuntoutukseen pääsyä? Oma arvioni on, että laki ei edistänyt nuorten kuntoutukseen pääsyä mitenkään. Monet tässä mainitut asiat olisivat ehkä tulleet esille jos kuntoutusselontekojen tekemistä olisi jatkettu. Selontekojen yhteydessä kuntoutukseen liittyvät ongelmat nousivat esiin.

Entäpä nyt? Ministeri Risikko totesi Kuntoutuspäivillä huhtikuussa 2013, että laki muuttuisi vuoden 2014 alusta. Kelan kuntoutuslakia siis muutettaisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön osatyökykyisiä koskevassa raportissa (STM 6/2013) todetaan, että Kansaneläkelaitoksen järjestämän ammatillisen kuntoutuksen myöntöedellytyksiä olisi syytä lieventää. ”Kansaneläkelaitoksen ammatillisen kuntoutuksen myöntöedellytykset, työkyvyttömyyden uhka sekä työkyvyn ja ansiomahdollisuuksien olennainen heikentyminen, eivät nykyisin mahdollista ammatillisen kuntoutuksen myöntämistä työelämään kiinnittymättömille tai muille vastaavassa tilanteessa oleville henkilöille” (STM 6/2013). Näinhän se on. Kelalle kuuluu tässä asiassa paljon kunniaa. Asia on tiedostettu Kelassa jo vuosia ja yhdessä on yritetty asian tilaa muuttaa. Josko nyt vihdoinkin päästäisiin kunnon askel eteenpäin ja köyhien ja kipeiden asia etenisi.